

Toetsen is 'old school', pleidooi voor pedagogische vrijplaatsen

door Maïke Kooijmans

In een interview met Zosja, een online platform voor professionals in het onderwijs en de kinderopvang, pleitte ik een jaar geleden voor een radicale hervorming in het onderwijs. 'Stop met dat toets-systeem!' Dit bommetje riep in onderwijsland veel vragen en discussie op, gelukkig maar.

Leren werd presteren

De afgelopen decennia zijn we doorgeslagen naar een prestatiesamenleving. In het westen is het idee breed gedragen dat iedereen de kans én verantwoordelijkheid heeft om op te klimmen tot de hoogste sporten van de maatschappelijke ladder. Intussen is het onderwijs ontaard in een diploma-ratrace, waar niet het leren zelf maar presteren belangrijker is geworden. Onderwijs heeft zo'n mechanistische vlucht genomen dat we het kind zelf er bijna uit hebben georganiseerd. De spontane nieuwsgierigheid en natuurlijke behoefte van kinderen om de wereld te ontdekken en te leren begrijpen worden in de kiem gesmoord.

Talentdiscriminatie

Door het cito-systeem worden veel leerlingen systematisch gefrustreerd in hun talent- én identiteitsontwikkeling. Elke dag. Onze moderne samenleving is een kenniseconomie geworden waar geen splinter talent verloren mag gaan. Bedoeld wordt dan vooral cognitief talent, dat ook in het onderwijs de hoogst gewaardeerd wordt. Veel andere talenten worden ondergewaardeerd zoals sociaal, sportief, creatief, artistiek, of technisch talent.

Kinderen en jongeren zijn zelf ook in 'laag en hoog' gaan denken. Het systematisch discrimineren van kinderen met andersoortig talent is niet alleen vernietigend voor het opbouwen van zelfvertrouwen en zelfrespect, maar werkt ook in sociaal opzicht niet bevorderend. Het werkt competitie en afgunst in de hand in een samenleving waar sociale rechtvaardigheid en gelijke kansen eerder een linkse ideologie zijn dan een dagelijkse praktijk.

De old school cito-toets leidt ertoe dat we kinderen van jongs af aan indelen op basis van prestaties, op hoog of laag niveau, waarmee we hun ontwikkelpad voor de toekomst op zeer jonge leeftijd voorbestemmen. Goed bedoelde gelijke kansen allianties, talentprogramma's en bijlessen ten spijt... het blijft symptoombestrijding als we het onderwijs niet radicaal durven te hervormen.

Pedagogische vrijplaatsen

In het lectoraat Opvoeden voor de Toekomst van Fontys Hogeschool Pedagogiek doen we ontwerpgericht onderzoek naar pedagogische vrijplaatsen. Dit zijn innovatieve, alternatieve leeromgevingen waar niet een curriculum of beleidsdoel het uitgangspunt is, maar de vindrijkheid en talenten van kinderen en jongeren, ongeacht hun

niveau. Zij zijn dan ook in alle fasen van het ontwerpproces betrokken. Wat zij willen ontdekken en leren, en welke andere jongeren en volwassenen voor hen daarbij belangrijk zijn staat centraal. De begeleiding van zowel onderwijs- als andere jeugdprofessionals is erop gericht dat ze succeservaringen kunnen opdoen, mogen lummelen en falen, voelen dat ze er erbij horen en deugen. Deze vrijplaatsen creëren we soms binnen een school maar ook in de 'tussenruimte': de vrije tijd, sport, kinder- en jongerenwerk, cultuurcentra en zelfs online. Daarbij bouwen we voort op geleerde lessen uit theorie en praktijk, (inter)nationaal.

Ont-moeten

Zo weten we uit talentologisch onderzoek dat wanneer er in pedagogische settings meer aandacht is voor de emoties, aspiraties en veelzijdige talenten van kinderen en jongeren, ze dan meer veerkracht en een positievere identiteit ontwikkelen. Door faalangst of gevoelens van uitsluiting worden ze bang om te leren en vrijuit te exploreren. In een pedagogische vrijplaats draait daarom alles om 'ont-moeten'. Kinderen worden niet met elkaar vergeleken, maar ze worden aangemoedigd om samen te werken en juist van hun verschillende talenten gebruik te maken. Het gaat om collectief leren, niet om individuele prestaties.

Old school – new school

In het oude denken over onderwijs zijn we geneigd om te focussen op individueel gedrag en waarneembare bekwaamheden, die we als vertrekpunt nemen voor onderwijsprogramma's en toetsing. Maar als we weinig aandacht hebben voor hoe leerlingen zich voelen, kunnen ze wel een vwo-score hebben, maar toch diep ongelukkig zijn omdat andere talenten miskend worden. En leerlingen met een makersmentaliteit worden doodongelukkig omdat ze te eenzijdig worden afgerekend op hun taal- en rekenachterstand. Wat een armoede! Laten we in het debat over onderwijs ophouden met gelijke-kansen-mantra's als 'achterstanden inhalen en bijspijkerprogramma's ontwikkelen'. In onze diploma-democratie houdt het denken in achterstand sociale ongelijkwaardigheid in stand in plaats van dat het de sociale structuren die kansenongelijkheid veroorzaken aanpakt.

Lees ook: <https://www.zosja.nl/lector-maïke-kooijmans-stop-met-dat-toetssysteem/> en De publicatie 'Talentologie, voorbij een neoliberale focus op talentontwikkeling vind je hier: <https://link.springer.com/article/10.1007/s12451-019-00199-7>

Maïke Kooijmans is lector Opvoeden voor de Toekomst aan Fontys Hogeschool.

Kijk ook op: fontys.nl/opvoedenvoordetoekomst